

Μητροπολίτης Καμερούν
Γρηγόριος

Ἡ ἐπαναφορά τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον ἱεραποστολήν

Διευκρίνιση τῆς Σύναξης: Ὅπως εἶναι γνωστό, ἐδῶ καὶ πολὺ καιρὸ συζητεῖται (ἄλλοτε πραγματικά καὶ ἄλλοτε κατ' εὐφημισμὸν) ἡ γυναικεία παρουσία στὸν ἐκκλησιαστικὸ ὄργανισμό, καὶ εἰδικότερα δύο διακεκριμένα ζητήματα: ἀφ' ἐνὸς ἡ χειροτονία τῆς γυναίκας στὸν βαθμὸ τῆς διακονίσσας, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ χειροτονία τῆς (καί) στοὺς ἐπόμενους βαθμοὺς τῆς ἱεροσύνης. Ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία γιὰ ἀμφότερα τὰ ζητήματα εἶναι πλεονάρκετὴ καὶ σοβαρῆ. Τὸ ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ τοῦ κειμένου ποὺ δημοσιεύουμε ἐδῶ δὲν ἔγκειται ἀπλῶς στὶς ἀπόψεις ποὺ ἐκφράζει (ἐξυπακούεται ὅτι ἐκφράζει τὴν ὀπτικὴ τοῦ συγγραφέα), ἀλλὰ στὴ συνάφειά του: Ἀποτελεῖ εἰσήγηση ἡ ὁποία ἔγινε στὴν Ἱερά Σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας στὶς 7 Ὀκτωβρίου 2009. Δὲν εἶχαμε νεότερα ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο, ἀν ἡ εἰσήγηση ἔγινε δεκτὴ καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀν ἐκδόθηκε κάποια σχετικὴ ἀπόφαση.

1. Εἰσαγωγή

δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μὲ σαφήνεια διατυπώνει ὅτι ἡ τελειότης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Σαρκωμένου Λόγου τοῦ Θεοῦ ἀναφέρεται εἰς τὸ κοινὸν εἶδος τῶν δύο στοιχείων, ψυχῆς καὶ σώματος, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ συστατικὰ τοῦ πρώτου χοῦκοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν τῆς ἀπολύτου κατὰ φύσιν ἀναμαρτησίας διὰ τὸν σαρκωθέντα Θεὸν Λόγον. Τὸ φύλον δὲν συνιστᾷ θεμελιῶδες στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἀποτελεῖ «ἐπιφαινόμενον», στοιχεῖον ἐξωτερικόν, καὶ ἄρα δευτερογενές.

Ἡ διηρημένη-πεπτωκυῖα ἀνθρωπίνη φύσις, ἡ διάκρισις, δηλαδὴ εἰς ἄρρεν καὶ θῆλυ, αἴρεται κατὰ τὴν Θεῖαν ἐνανθρώπησιν μυστικῶς-ὄντολογικῶς, καὶ ὄχι ἀσφαλῶς βιολογικῶς. Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς παρατηρεῖ σχετικῶς: «... καὶ πρῶτον ἐνώσας ὁ Χριστὸς ἡμῖν ἑαυτοῖς ἐν ἑαυτῷ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς κατὰ τὸ ἄρρεν καὶ θῆλυ διαφορᾶς, οἷς ὁ τῆς διαιρέσεως ἐνθεωρεῖται μάλιστα τρόπος, ἀνθρώπους μόνον καὶ κυρίως τε καὶ ἀληθῶς ἀποδείξας, κατ' αὐτὸν δι' ὅλου μεμορφωμένους καὶ

σῶσαν αὐτοῦ καὶ παντελῶς ἀκίδδηλον τὴν εἰκόνα φέροντας, ἥς κατ' οὐδὲν τῶν φθορᾶς γνωρισμάτων ἄπτεται...»¹.

Κατὰ ταῦτα, ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ταυτίζονται καὶ διαφοροποιοῦνται, «καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς»². Ταυτίζονται, διότι ἀμφότεροι ἐδημιουργήθησαν «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» Θεοῦ³ καὶ διαφοροποιοῦνται ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ μέρους τῆς φύσεως ἑκατέρου ἰδιώματα, τὰ ὁποῖα οὔτε ἐναλλάσσονται, οὔτε ἀνταλλάσσονται. Ἀνήκουν ὡστόσο εἰς τὴν αὐτὴν ἀνθρωπίνην κοινότητα.

Ἡ Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας κηρύττει τὴν ἰσοτιμίαν τῶν δύο φύλων, ἀφοῦ ὑπάρχει μία φύσις, ἡ ἀνθρωπίνη, καὶ αἱ ὑφιστάμεναι διαφοραὶ τῶν φύλων δὲν σημαίνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀμοιβαίαν συνάρτησιν, ἐξάρτησιν καὶ ἀλληλοσυμπληρουμένας λειτουργίας.

Ὁ Ἀδάμ μάλιστα μὲ τὴν παρουσίαν τῆς Εὕας γνωρίζει τὴν ἰδίαν του τὴν φύσιν⁴. Αὐτὴν τὴν ἰσοτιμίαν ἀποδεικνύει ἐξ ἄλλου ἡ δημιουργία τῆς Εὕας ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνδρός. Ἐκ τῆς πλευρᾶς του ἀνοικοδομεῖται καὶ τοποθετεῖται εἰς τὸ πλευρόν, παραλλήλως πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ δὲν εἶναι οὔτε κεφαλὴ, ἀλλ' οὔτε καὶ ὑποπόδιόν του. Ἡ δὲ χρονικὴ διαφορὰ τῆς δημιουργίας τῆς Εὕας δὲν ἔχει δυσμενεῖς δι' αὐτὴν ἀξιολογικὰς συνεπείας. Ἀμφότεροι εἶναι ἰσοτίμοι. Αὐτὴ ἡ ἰσοτιμία διασαλεύεται μὲ τὴν πῶσιν τῶν πρωτοπλάστων, μὲ τὰς γνωστὰς δι' αὐτούς καὶ δι' ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος θανατικὰς συνεπείας. Αὐτὴν τὴν ἀταξίαν, καθὼς καὶ ὅλα τὰ κακά, ὅσα προέκυψαν ἐκ τῆς ἀρνήσεως τοῦ ἀνθρώπου νὰ παραμείνῃ εἰς κοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἀναρρεῖ τὸ σχέδιον τῆς θείας οἰκονομίας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου⁵.

2. Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην. Ἡ Θεοτόκος Μαριὰμ.

Εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἡ θέσις τῆς γυναικὸς καταξιοῦται κυρίως μὲ τὴν ἀνάδειξιν τῆς Μαρίας, τῆς κόρης τῆς Ναζαρέτ, εἰς Θεοτόκον καὶ Παναγίαν. Ὅ,τι καλύτερον εἶχε νὰ προσφέρει ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας, αὐτὸ ἤτο μία γυναῖκα, ἡ «Κεχαριτωμένη», ἥτις «εὔρε χάριν παρὰ τῷ Θεῷ»⁶. Ἡ Θεόπαις Μαριὰμ διαδραματίζει μοναδικὸν καὶ ἀνεπανάληπτον ρόλον εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς προαιωνίου βουλῆς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ Θεοτόκος: «ὡς μείζονος ἀξίας αὕτη καὶ

1. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Migne PG 91, 1249.

2. Γεν. α', 27.

3. Γεν. α', 26.

4. Γεν. β'.

5. Πρβλ. «Ο ρόλος των γυναικών εις τον ὅλον οργανισμόν της Εκκλησίας. Αναβίωσις του θεομοῦ των διακονισσῶν», Εἰσήγησις ἐνώπιον τῆς σεπτιῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν 8ην Ὀκτωβρίου 2004.

6. Λουκ. α' 30.

δυνάμεως ὑπερτέρας μετασχοῦσα καὶ τῆς ἐκ τῶν οὐρανῶν χειροτονίας, ὑψηλῶν ὑψηλοτάτη καὶ μακαρίου γένους βασιλὶς ἐφέστηκε»⁷.

Ἡ Παναγία, ἣτις δικαίως ὀνομάζεται καὶ νέα Εὐα, διὰ τῆς ὑπακοῆς τῆς εἰς τὴν προαιώνιον βουλὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συνεργίας τῆς εἰς τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου Του, ἔφερε εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν εὐλογίαν καὶ ἐγένετο τῆς χαρᾶς αἰτία, ἐνῶ ἡ Εὐα διὰ τῆς ἀνυπακοῆς «τὴν κατάραν εἰσώκισατο»⁸.

Ἐντὸς τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, χάριτι καὶ βουλῇ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ συνδρομῇ τῆς γυναικός, θὰ δυνηθοῦν καὶ πάλιν, ἄνδρας καὶ γυναῖκα, νὰ εἶναι εἰς «σάρκα μίαν»⁹ καὶ νὰ πραγματοποιήσουν ὅ,τι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει σχετικῶς: «οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρός, οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς ἐν Κυρίῳ»¹⁰.

Ἡ Παναγία καθίσταται τύπος τῆς Ἐκκλησίας. «Ἡ Ἐκκλησία, ὡς καὶ ἡ Θεοτόκος, δέχεται τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ὁποίου γεννᾶται ὁ Χριστὸς καὶ ἐπίσης τὰ τέκνα τῆς νέας ἐν Χριστῷ ἀνθρωπότητος φέρονται εἰς τὸν κόσμον.

Οὕτως, εἰς τὴν πατερικὴν παράδοσιν προβάλλεται ἡ τυπολογικὴ σχέση τῆς μητρότητος τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς μητρότητος τῆς Ἐκκλησίας»¹¹.

Τὴν ἀξίαν τῆς γυναικὸς προβάλλει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ἔχει εἰς τὴν ἀκολουθίαν Του γυναικάς, αἱ ὁποῖαι μάλιστα διηκόνουν Αὐτὸν καὶ τοὺς συνοδούς Του ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν¹². Πισταὶ καὶ ἀφοσιωμέναι γυναῖκες τὸν ἀκολουθοῦν ἕως τὸν Γολγοθᾶ, μεριμνοῦν διὰ τὴν ταφὴν Του, καὶ λὶαν πρωῖ, ὡς μυροφόροι, τρέχουν πρὸς τὸ μνήμα Του θρηνηλογοῦσαι καὶ καθίστανται μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως καὶ εὐαγγελίστριαι αὐτῶν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, οἵτινες «ἠπίστουν αὐταῖς»¹³.

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ὡς χῆραι καὶ διακόνισσαι αἱ γυναῖκες εἶχον εἰς χεῖρας τῶν ὄλων τὸ φιλανθρωπικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος παρουσιάζεται ρηξικέλευθος κῆρυξ τῆς ἰσότητος. Διεκήρυξεν πρωτοποριακῶς τὸ «οὐκ ἔστιν ἄρσεν καὶ θῆλυ»¹⁴ καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ ἔχη ὡς συνεργάτιδας πλῆθος γυναικῶν. Ὑπενθυμίζομεν τὴν πρώτην Χριστιανὴν ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους Λυδίαν τὴν προφυροπώλιδα εἰς τοὺς Φιλίππους¹⁵, τὴν Εὐωδίαν καὶ τὴν Συντύχη¹⁶, τὴν λογίαν Πρίσκιλλαν¹⁷, τὴν Δάμαριν ἐν Ἀθήναις¹⁸, τὰς τέσσα-

7. Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Ὁμιλία 37, Εἰς τὴν Κοίμησιν*, Migne, PG 151, 465AB.

8. Ὁρθρος Δευτέρας, ἥχος δ', εἰρμὸς θ' ὠδῆς.

9. Γεν. β', 24.

10. Α' Κορινθ. ια', 11.

11. Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον, *Θεολογικὸν Συνέδριον Ρόδου «Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ περὶ χειροτονίας τῶν γυναικῶν»*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1994, σ. 12.

12. Λουκ. ιβ', 15.

13. Λουκ. κδ', 11.

14. Γαλ. γ', 28.

15. Πράξ. ιστ', 14.

16. Φιλιπ. δ', 2.

17. Α' Κορ. ιστ', 19. Β' Τιμ. δ', 19. Πράξ. ιη', 18, 26.

18. Πράξ. ιζ', 34.

ρας προφήτιδας θυγατέρας τοῦ Φιλίππου¹⁹, τὴν Μαριάμ, τὴν Ἰουνίαν, τὴν Τρύφαιναν, τὴν Τρυφῶσαν, τὴν Περσίδα, τὴν μητέρα τοῦ Ρούφου, τὴν Ἰουλίαν²⁰ καὶ ἰδιαιτέρως τὴν Φοίβην, «οὕσαν διάκονον τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς», ἡ ὁποία «προστάτις πολλῶν ἐγενήθη καὶ αὐτοῦ» τοῦ Ἀποστόλου Παύλου²¹ καὶ εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐνεπιστεύθη τὴν μεταφορὰν τῆς ἐν Κορίνθῳ γραφείσης ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς Ρωμαίους.

Ὡστόσο, ἐν συνεχείᾳ, ἱστορικά, ἀλλὰ καὶ πνευματικά κυρίως ἀνάγκαι ὤθησαν τὴν γυναῖκα ἐκ τῆς ἐνεργοῦ δράσεως εἰς τὸ περιθώριον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐπέβαλον τὴν σιωπὴν, τονίσασαι περιοσότερον τὴν προσφορὰν τῆς εἰς τὴν «κατ' οἶκον Ἐκκλησίαν», τὴν οἰκογένειαν.

Οὐδόλως, ὅμως, ὑπετιμήθη ἡ γυναικεία φύσις καθ' ἑαυτήν, καίτοι, λόγῳ καὶ τῆς συντηρητικότητος, ἡ ὁποία ὑπάρχει συνήθως εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν, σχεδὸν ἐπικρατεῖ καὶ παγιώνεται αὐτὴ ἡ νοοτροπία, ἡ ὁποία θέλει τὴν γυναῖκα Ἰέρεια τοῦ οἴκου καὶ ἀδρανοῦσα εἰς τὴν λειτουργικὴν σύναξιν καὶ τὴν κοινωνίαν.

3. Οἱ μέχρι τοῦδε θέσεις τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ Διορθόδοξον Θεολογικὸν Συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἡ Πανορθόδοξος Κοινότης ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ σεπτοῦ αὐτοῦ ἡγετικοῦ καὶ συντονιστικοῦ Κέντρου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, διοργάνωσεν τὸ ἔτος 1998 εἰς τὴν Ρόδον, κατέληξε εἰς ὀρισμένα συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα ἀπηχοῦν τὰς ἀπόψεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σχετικῶς μὲ τὸ θέμα τοῦ ἐπιτρεπτοῦ ἢ μὴ τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν²².

1. Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐπέλεξε καμμίαν γυναῖκα ὡς Ἀπόστολον.
2. Ἡ Θεοτόκος δὲν ἠσοκησεν ἱερατικὸν λειτουργήμα εἰς τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν, ἂν καὶ ἠξιώθη νὰ γίνῃ Μητέρα τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου.
3. Οἱ Ἀπόστολοι ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου δὲν ἐχειροτόνησαν ποτὲ γυναῖκες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.
4. Αἱ ἀπόψεις τοῦ Ἀπ. Παύλου διὰ τὴν θέσιν τῆς γυναικὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπηχοῦν τὴν Παράδοσιν Τῆς.
5. Τὸ κριτήριον τῆς ἀναλογίας, ἂν δηλαδὴ ἐπετρέπετο ἡ ἄσκησις ἱερατικοῦ λειτουργήματος εἰς τὰς γυναῖκας, τότε πρώτη θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ εἶχεν ἄσκήσει ἡ Θεοτόκος.

19. Πράξ. κα', 9.

20. Ρωμ. ιστ', 6-16.

21. Ρωμ. ιστ', 1-2.

22. Κωνσταντίνου Γιοκαρίνη, «Τὸ ζήτημα τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν», στὸ *Φύλο καὶ Θρησκεία. Ἡ θέση τῆς γυναικῆς στὴν Ἐκκλησία*, εκδ. Ἰνδικτος, Αθήνα 2004, σ. 276.

Πρέπει όμως να ομολογηθῆ –ὅπως ἐπισημαίνεται καὶ εἰς τὰ πορίσματα τοῦ Διορθόδοξου τούτου Συνεδρίου τῆς Ρόδου– «...ὅτι, ἔνεκα τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας καὶ ἁμαρτίας, αἱ Χριστιανικαὶ κοινότητες δὲν ἠδυνήθησαν πάντοτε καὶ πανταχοῦ νὰ ἐξουδετερώσουν ἀποτελεσματικῶς ἀντιλήψεις, ἤθη καὶ ἔθιμα, ἱστορικὰς ἐξελίξεις καὶ κοινωνικὰς συνθήκας, τὰ ὁποῖα ἀπέβαινον ἐν τῇ πράξει διάκρισις εἰς βάρους τῶν γυναικῶν. Ἡ ἀνθρωπίνη ἁμαρτία ὠδήγησεν οὕτως εἰς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι οὐδόλως ἀντικατοπτρίζουν τὴν ἀληθῆ φύσιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ»²³.

Εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Πατέρων καταβάλλεται σοβαρὰ προσπάθεια, ὥστε νὰ ἀρθῆ ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβληθεῖσα αὕτη ἐπιφυλακτικὴ στάσις καὶ ἡ ὁποία βεβαίως δὲν διέγραψε, θεωρητικῶς τοῦλάχιστον, τὰς θεολογικὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἰσότητα τῶν δύο φύλων καὶ τὴν ὁμοτιμίαν τῶν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν σῶμα.

Καταπολεμεῖται, ὅθεν, κάθε τάσις ἀνδροκρατίας καὶ τονίζεται ὅτι «πρὸς οὐδὲν ὑμῖν τῶν ἀγαθῶν τὸ ἐλάττωμα τῆς φύσεως ἐμποδίζει»²⁴ (Μέγας Βασίλειος) καὶ ὅτι «οὐδὲν ἰσχυρότερον γυναικὸς εὐλαβοῦς καὶ συνετῆς»²⁵ (Ἱερὸς Χρυσόστομος).

Δὲν παραλείπονται, ὅμως, καὶ διδασκαλίαι²⁶, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν γυναικείαν αὐταρέσκειαν καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς προκύπτοντας κινδύνους, εἰς τὴν τάσιν ἐνίων γυναικῶν νὰ διοικοῦν τὴν Ἐκκλησίαν, ἄλλοτε ἀπ' εὐθείας καὶ ἄλλοτε διὰ τῶν Κληρικῶν κ.λπ.

Ἡ προσεκτικὴ, ὅμως, μελέτη τῶν λόγων τῶν φανερώνει ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μίσους καὶ περιφρονήσεως εἰς βάρους τῶν γυναικῶν, ἀφοῦ, ὅπως τὸ τονίζουν οἱ ἴδιοι, εἶναι πλάσματα Θεοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ φόβου, τὸν ὁποῖον δικαίως προκαλοῦν τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων, τὸ εὐόλισθον τῆς διανοίας, τὸ ἀνίσχυρον τῆς θελήσεως τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν.

23. Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, *Διορθόδοξον Θεολογικὸν Συνέδριον*, Ρόδος 1988, «Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ περὶ χειροτονίας τῶν γυναικῶν», ἐκδ. Τέριος, Κατερίνη 1994, σ. 18.

24. Ἀπὸ τὸ CD τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας, Μ. Βασιλείου, ὁμιλία εἰς τὴν Μάρτυρα Ἰουλίτταν, Work #001 2040.2 to Work #001 2040.23.11 2040.23 key 2040 023 wrk Homilia in martyrem Julittam cla Encom. cla Hagiogr. cla Homilet. xmt Cod typ Collection wct 4,335 cit Volumefpageflne pag 237-261 ser MPG 31.

25. Ἀπὸ τὸ CD τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας, Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, Work #001 2062.15 to Work #001 2062.153.10 2062.153 key 2062 153 wrk In Joannem (homiliae 1-88) cla Exeget. cla Homilet. xmt Cod typ Collection wct 227,691 cit Volumefpageflne pag 23-482 ser MPG

26. Λ.χ. ὁ Μοναχὸς Ἀντίοχος τῆς Μονῆς Ἁγίου Σάββα (ζ' αἰ.) γράφει διὰ τὴν στάσιν τῶν μοναχῶν ἔναντι τῶν μοναζουσῶν: «Ἐὰν θέλῃς νὰ ἔχῃς σωφροσύνην, ἀπόφευγε τὴν συννααστροφὴν μαζί τους καὶ μὴν τοὺς δώσεις τὴν εὐκαιρίαν νὰ πάρουν θάρρος. Γιατὶ στὴν ἀρχὴ δεῖχουν εὐλάβεια καὶ ὑποκρίνονται, κατοπιν δὲ μὲ ἀναίδεια τολμοῦν τὰ πάντα. Προηγούμενως μιλοῦν ἤρημα καὶ δγάζουν πικρὸ ἀναστεναγμὸ. Στὴ δευτέρῃ συνάντησιν σηκώνουν λίγο τὰ μάτια. Στὴν τρίτῃ, μόλις μειδιάσεις, ἐκεῖνες γελοῦν τρανταχά... – Τὰ πάντα

4. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ διακονία τῶν Γυναικῶν.

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος κατὰ Εἰσήγησιν εἰς τὴν Ἱεραρχίαν ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χαλκίδος κ. Χρυσοστόμου ὅτι: «ἡ γυναῖκα θὰ πρέπει νὰ ἀξιοποιηθῆ εἰς Ἐνοριακὸν καὶ Μητροπολιτικὸν ἐπίπεδον. Ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία πρέπει ἰδιαιτέρως καὶ οὐσιαστικῶς νὰ ὑποστηρίξη καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτὴν τὴν προσπάθειαν. Συχνάκις ὁμως συλλαμβάνεται ἀνεπαρκῆς. Εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου πολλὰ εἶναι δυνατὸν νὰ προσφέρῃ ἡ γυναῖκα.

Ἡ γυναῖκα ἐνοριτίς, ἡ γυναῖκα ὡς Κατηγήτρια, ὡς διακόνισσα τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικαὶ αἱ σκηναί, τὰ ὁποίας περιγράφει εἰς τὰ ἔργα του ὁ Παπαδιαμάντης, διὰ τὰς ομάδας τῶν φιλακολούθων γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι συνοδεύουν τὸν Ἱερέα διὰ νὰ τελέσῃ τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν εἰς τὰ διάφορα γραφικὰ Ναῖδρια καὶ ἐξωκκλήσια. Αὗται προετοιμάζουν καὶ συνιστοῦν τὴν φυσικὴν σάρκα τῆς λειτουργίας. Ἐχουν ζυμώσει τὰ πρόσφορα, φέρουν μαζί των τὸ κρασί, τὸ λάδι, τὸ λιβάνι, τὰ κεριά, εὐπρεπίζουν τὸν ναό, ψάλλουν τὴ λειτουργία.

Ὅλο τὸ ἐνοριακὸν ἔργον τῆς ἐνορίας (φιλανθρωπικόν, κοινωνικόν, κατηχητικόν, πνευματικόν, διοικητικόν) δύναται νὰ στελεχωθῆ ὑπὸ γυναικῶν, αἱ ὁποῖα μάλιστα καλὸν θὰ ἦτο, ἂν ὄχι καὶ ἐπιβεδλημένον, νὰ ὑφίστανται καὶ τὴν σχετικὴν ἐκπαίδευσιν. Κατηχητικά, Νεανικαὶ ομάδες, κύκλοι μελέτης ἀγίας Γραφῆς, διαλέξεις πρὸς νέους καὶ μεγαλύτερους, Σχολαὶ Γονέων, Σεμινάρια οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς, παιδικοὶ Σταθμοί, Ἐκκλησιαστικὰ Σχολεῖα, Κατασκηνώσεις, Σπίτια Γαλήνης, φιλανθρωπικὰ Ἰδρύματα, βοήθεια ἀναξιοπαθούτων κατ' οἶκον, Χορωδαίαι, Σχολαὶ Βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ ἀγιογραφίας, Σχολαὶ ἐκμαθήσεως διαφόρων τεχνῶν, Ραδιοφωνικοὶ Σταθμοί, Ἐκκλησιαστικὰ ἔντυπα, Ἐκκλησιαστικὰ Συμβούλια Ἱερῶν Ναῶν, Διοικητικὰ Συμβούλια Ἰδρυμάτων καὶ Προσκυνημάτων, Ἑρανικαὶ Ἐπιτροπαί, Φιλόπτωχα Ταμεῖα, Ἐκκλησιαστικὴ Ὑπηρεσία εἰς τὰ Νοσοκομεῖα, αἰμοδοσία, Κοινωνικοὶ Λειτουργοὶ Ἱερῶν Μητροπόλεων καὶ Ἰδρυμάτων, ἀντιαιρετικὴ δρᾶσις καὶ τόσα ἄλλα πρέπει νὰ μὴ ἀρνηθοῦν τὸν γυναικεῖον δυναμισμὸν.

Αὐτὸ τὸ ἔργον καὶ εἰς Μητροπολιτικὸν ἐπίπεδον ἠμπορεῖ νὰ εὕρῃ καταλλήλους βοηθοὺς εἰς τὰ πρόσωπα χριστιανῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι θυσιάζουν μετὰ προθυμίας χρόνον, ἀνάπαυσιν, χρήματα καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶναι

τους δέ, γίνονται ἀγκίστρια, πού ψαρεύουν τὸ θάνατο. Καλύτερο, λοιπόν, εἶναι νὰ πλησιάσεις μεγάλη φωτιά, παρὰ μία νέα γυναῖκα, ὅταν εἶσαι καὶ ἐσὺ νέος. Γιατὶ ἐγγίζοντας τὴ φωτιά, ἀπὸ τὸν πόνο θὰ ἀπομακρυνθεῖς γρήγορα. Ὅταν ἀποχανωθεῖς ὁμως ἀπὸ τὰ λόγια τῆς γυναίκας, δύσκολα θὰ φύγεις» (Ε.Π. 89, 148 BC). Ἐπίσης, ὁ Μέγας Ἀντώνιος: «νὰ μὴ μιλεῖς, μῆτε νὰ δίνεις προσοχὴ σὺς γυναῖκες», ἀλλὰ καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος: «Ἀπόφευγε τίς γυναῖκες· ὄχι ἀπὸ μίσος βέβαια, οὐτὲ ἀρνούμενος τὴν συγγένεια πού ἔχεις μαζί τους, ἀλλὰ ὅσο μπορεῖς νὰ τοὺς συμπαραστέκεσαι καὶ νὰ τίς ὠφελεῖς» (ΒΕΠ 57, 26. 6-14).

ἀπαραίτητον διὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΩΣ εἰς ὅ,τι ζητηθῆ...»²⁷.

«Ἀκόμη ἡ καλλιέργεια ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ἱερωσύνην θὰ ἐτοιμάσῃ καὶ ἐκείνας τὰς εὐλογημένας ψυχάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀναλάβουν τὸν ρόλον τῆς πρεσβυτέρας, ὁ ὁποῖος δὲν φαίνεται καὶ τόσο ἐλκυστικός εἰς τὰς ἡμέρας μας.

Ὁ ρόλος τῶν Μοναζουσῶν καὶ σήμερον εἶναι σημαντικός, ἀρκεῖ νὰ ὑφίσταται ὁ θεῖος ἔρωσ καὶ ἡ ἀσκητικὴ διάθεσις. Ἴσως πρέπει ὅμως νὰ τονισθῆ περισσότερο ἢ ἀνάγκη τῆς προσευχῆς, τῆς ἀκτημοσύνης, τῆς σιωπῆς, τῆς ὑπακοῆς καὶ ἡ σχέσις τῶν μετὰ τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν Ἐνοριῶν.

Δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἡσσοнос σημασίας, ἀντιθέτως εἶναι καθοριστικός, ὁ ρόλος τῆς γυναικὸς εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ μέσῳ αὐτῆς εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινωνίας καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν στελεχῶν αὐτοῦ τοῦ ἔργου»²⁸.

Καὶ ταῦτα πάντα καλῶς ἔχουν καὶ εἰπώθησαν, διὸ καὶ συμφωνοῦμεν ἀπολύτως. Διότι καὶ εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς παλαιόφατον Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς, τὸ Ὅποῖον τυγχάνει σήμερον, χάριτι Χριστοῦ, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἱεραποστολικὸς ἀγρὸς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα περὶ τῆς Μητροπολιτικῆς, Ἐπισκοπικῆς καὶ Ἐνοριακῆς διακονίας τῶν Γυναικῶν καὶ περὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν καὶ διακονίαν, ἀλλὰ κυρίως τῆς ὀλοθύμου συνδρομῆς τῶν εἰς τὴν ἱεραποστολικὴν προσπάθειαν τῶν κατὰ τόπους ἐν Ἀφρικῇ Ἐκκλησιῶν. Κατὰ ταύτην τυγχάνουν αἱ πρῶται, θερμαὶ καὶ ἐργώδεις καὶ ἀφοσιωμέναι ψυχῇ τε καὶ σώματι, διακόνισσαι καὶ συνεργοὶ μας ἐν Κυρίῳ παρὰ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν ἀνέχειαν, τὴν ὁποῖαν ἀντιμετωπίζουσιν, τὴν οἰκονομικὴν δυσπραγίαν εἰς τὴν ὁποῖαν συχνάκις εὐρίσκονται καὶ τὰς πολλαπλᾶς καὶ δυσκόλους οἰκογενειακὰς ὑποχρεώσεις τῶν.

Ἄρα, ἡ παραδοσιακὴ θέσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ Γυναικῶν καὶ περὶ τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν καὶ κατοχυρωμένη ὑπάρχει εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν τυγχάνει ἄριστος πραγματικότης. Διότι αἱ Γυναῖκες τῆς Ὁρθοδόξου Ποίμνης τοῦ Χριστοῦ εἶναι συνεργοὶ ἐν Κυρίῳ καὶ συνεργοὶ τοῦ Κυρίου καὶ χαίρονται διακονοῦσαι τὰς χρεῖας τῶν πάντων τῶν ἀγίων (παιδίων, νέων, ἀνδρῶν, γυναικῶν, γερόντων καὶ ἀναξιοπαθόντων, Κληρικῶν καὶ λαϊκῶν), ἐν τε τῇ Λατρείᾳ καὶ τῇ ζωῇ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ καὶ τῇ κοινωνικῇ καὶ πολιτιστικῇ πορείᾳ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοθυσιάζονται εἰς τὴν προσφορὰν καὶ τὴν διακονίαν, διὸ καὶ δὲν τοὺς ἐλλεῖπει οἰαδῆτις ἐξουσία, ἢ ἱερωσύνη, ἢ χάρισμα. Εἶναι Σύζυγοι, εἶναι Πρεσβυτέραι, εἶναι Μητέρες, εἶναι Μοναχαί, εἶναι Ἡγούμεναι, εἶναι ψάλτριαι, εἶναι Κατηγήτριαι, εἶναι διακόνισσαι, εἶναι πλήρεις ἐλεημοσυνῶν, εἶναι κοινωνικοὶ ἀρωγοί, εἶναι νεωκόροι, εἶναι ἐπίτρο-

27. «Ὁ ρόλος τῶν γυναικῶν εἰς τὸν ὅλον οργανισμόν τῆς Ἐκκλησίας. Αναβίωσις τοῦ θεοῦ τῶν διακονισσῶν», Εἰσήγησις ἐνώπιον τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν 8ην Ὀκτωβρίου 2004.

28. Αὐτόθι.

ποι, εἶναι φιλάδελφοι συμπαράσάται καὶ διάκονοι τραπεζῶν καὶ πάσης εὐποίας, καὶ ἄρα ἐν τέλει δὲν ἔχουν οὐδεμίαν ἀνάγκην εἰδικῆς ἱερωσύνης, ἢ χειροτονίας ἢ ἐξουσιαστικῆς ἐκκλησιαστικῆς δυνάμεως.

Ἄλλωστε ὅλα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι διακονίαι καὶ χαρίσματα καὶ ἐνεργήματα, καὶ ταυτοχρόνως εἶναι καὶ διαιρέσεις διακονιῶν καὶ διαιρέσεις χαρισμάτων καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων, ποῦ ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἄγιον Πνεῦμα²⁹.

Τελικῶς, ἡ ἱερωσύνη εἶναι τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ ἀπολύτως κατανοητὸν ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν Χριστιανοσύνην. Δὲν εἶναι οὔτε τῶν ἀνδρῶν, οὔτε τῶν γυναικῶν· εἶναι τοῦ Χριστοῦ!!!

5. Ὁ θεσμὸς τῶν Διακονισσῶν.

Παρά, ὅμως, τὰ προλεχθέντα ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐδίστασε νὰ περιβάλλῃ θεσμικῶς καὶ μερικὰς λειτουργικὰς διακονίας καὶ ἀνάγκας διακονιῶν-ἐνεργημάτων ἐκτελουμένας ὑπὸ Γυναικῶν, διὰ τοῦ θεσμοῦ καὶ τῆς χειροτονίας Γυναικῶν διακονισσῶν.

Ὁ θεσμὸς οὗτος εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς. Ὡς πρώτη μαρτυρία περὶ τῆς τάξεως τῶν «διακόνων γυναικῶν» θεωρεῖται τὸ χωρίον (Ρωμ. ιστ', 1-2)³⁰, εἰς τὸ ὁποῖον μνημονεύεται ἡ Φοίβη³¹, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων λειτουργικῶν κειμένων ὡς πρότυπον διακονίσσης. Ἀλλὰ καὶ τὸ χωρίον (Α΄ Τιμ. γ', 11)³² ἀναφέρεται, ὅπως τονίζει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος³³, εἰς γυναῖκας διακόνους.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 6' αἰῶνος χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐξωχριστιανικὴ μαρτυρία τὴν ὁποία ἀναφέρει ὁ Πλίνιος ὁ νεώτερος, γράφων πρὸς Τραϊανόν³⁴. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς τονίζει ὅτι ἡ γυναικεία διακονία ἦτο ἀναγκαία καὶ ὑπῆρχε κατ' αὐτοὺς ἤδη τοὺς ἀποστολικούς χρόνους³⁵.

29. Πρὸβλ. Α΄ Κορ. ιβ', 4-5-6.

30. «Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὗσαν διάκονον τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Κερχραεῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν Κυρίῳ ἀξίως τῶν ἀγίων... καὶ γὰρ προστάτις πολλῶν ἐγενήθη καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ».

31. Ἐορτάζει τὴν 3ην Σεπτεμβρίου.

32. «Γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαδόλους, νηφαλίας, πιστάς ἐν πᾶσι».

33. «Τινὲς ἀπλῶς περὶ γυναικῶν εἰρησθαι τοῦτο φασιν, οὐκ ἔστι δέ· τί γὰρ ἐβούλετο μεταξὺ τῶν εἰρημένων παρεμβάλειν τι περὶ γυναικῶν; Ἀλλὰ περὶ τῶν τὸ ἀξίωμα τῆς διακονίας ἔχουσῶν λέγει». Ἱ. Χρυσόστομος, Ὑπόμνημα εἰς Α΄ Τιμ. γ', 11 ἐν Migne PG 62,53, καὶ Θεοδώρου Ε., ἐν τῷ Ἡ θέσις τῆς Γυναικὸς ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ περὶ χειροτονίας τῶν γυναικῶν, Οἰκ. Πατριαρχείου, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1994, σ. 312.

34. Τῷ 111 ἢ 112 μ.Χ. Plinii, Ad Traianum, ep. XCVI, 8 ἐκδ. Kukulka, Leipzig 1908, σ. 316, καὶ Θεοδώρου Ε., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 311.

35. († πρὸ τοῦ 215) Οἱ Ἀπόστολοι «ὡς ἀδελφὰς περιῆγον τὰς γυναῖκας συνδιακόνους ἐσομένας πρὸς τὰς οἰκουροὺς γυναῖκας, δι' ὧν καὶ εἰς τὴν γυναικωνίτιν ἀδιαβλήτως παρεισδύετο ἡ τοῦ Κυρίου διδασκαλία. Ἴσμεν γάρ καὶ ὅσα περὶ διακόνων γυναικῶν ἐν τῇ ἐτέρᾳ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ ὁ γενναῖος διατάσσεται Παῦλος». Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Στρωματεῖς 3,6 ἐν Migne PG 8,1157, καὶ Θεοδώρου Ε., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 312.

Τὸν γ' αἰῶνα ἡ «Διδασκαλία» τῶν Ἀποστόλων παρουσιάζει τὰς διακονίσσας ὡς ἰδιαιτέραν, συγκεκριμένην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τάξιν, μνημονευομένην μετὰ τῶν τάξεων τῶν ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ διὰ πρώτην μάλιστα φορὰν χρησιμοποιεῖται τὸ ὄνομα «διακόνισσα» ἀντὶ τοῦ «ἡ διάκονος»³⁶. Ἔχουν ὅπως καὶ οἱ διάκονοι τὸ ἴδιον λειτούργημα, τὸ τῆς διακονίας, καὶ θεωροῦνται ὡς μία ψυχή ἐν δυοῖ σώμασι³⁷.

Ἀναρίθμητοι εἶναι ἐν τούτοις αἱ μαρτυρίαι περὶ τῆς τάξεως τῶν διακονισσῶν, ἀπὸ τοῦ δ' αἰῶνος καὶ ἔξῃς. Μεγάλη ἡ ἀνθησίς των ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων. Ἀπαντῶνται εἰς τοὺς κανόνας Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων καὶ εἰς διάφορα φιλολογικά, ἱστορικά καὶ ἀρχαιολογικά μνημεῖα, εἰς ἔργα Πατέρων, ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, εἰς ἱστορικοὺς καὶ χρονογράφους, εἰς ἀγιολογικά κείμενα, εἰς εὐχολόγια καὶ ἄλλα λειτουργικά βιβλία, εἰς τὴν νομοθεσίαν τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, εἰς ἐπιτυμβίους ἐπιγραφάς.

Ὁ θεσμὸς αὐτός, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑποβαθμιζόμενος, διατηρεῖται μέχρι τοῦ τέλους τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Λείψανα τῆς τάξεως αὐτῆς σώζονται καὶ σήμερον εἰς Ἱερὰς Μονὰς καὶ Ἱεραποστολικὰς κοινότητες.

Ὁ τίτλος «diaconissa» ἢ «diacona» ἐνεφανίσθη ἐκ νέου κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, διὰ τῆς ἰδρύσεως τῶν προτεσταντικῶν ἀδελφοτήτων διακονισσῶν³⁸ καὶ διὰ τῆς ἀναδιώσεως τῆς χειροτονίας διακονισσῶν ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ³⁹ (ἡ ὁποία, δυστυχῶς, ἐν τῷ μεταξύ, ἐχειροτόνησε γυναῖκας καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνωτέρους βαθμοὺς τῆς Ἱερωσύνης) καὶ ἐν τῇ παλαιοκαθολικῇ Ἐκκλησίᾳ⁴⁰.

Διακόνισσαι ἐξελέγοντο «μετ' ἀκριβοῦς δοκιμασίας»⁴¹ εἴτε ἐκ τῶν τάξεων τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὸν Θεὸν παρθένων⁴², εἴτε ἐκ τῶν χηρῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν μονόγαμοι⁴³. Διακόνισσαι ἐπίσης ἐγίνοντο καὶ σύζυγοι ἐπισκόπων⁴⁴. Ἐχειροτονοῦντο ἐπίσης ἐκλεκταὶ μοναχαί, μεγαλοσχήμονες ἢ

36. *Διδασκαλία* 111, 13,2 ἐν F. X. Funk, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 212-214, καὶ Θεοδώρου Ε., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 312.

37. (duo corpora in una anima). Αὐτόθι.

38. Θεοδώρου Ε., *Ἠρωίδες τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Αἱ διακόνισσαι διὰ τῶν αἰῶνων*, σσ. 93-200.

39. Ἐνθ. ἄνωτ., σσ. 201-213.

40. Christian Oeyen, «Priestertum der Frau? Die alt katholische Theologie als Beispiel einer Denkwertigkeit», ἐν *Ökumenische Rundschau* 35 Jahrgang, Heft 3, Juli 1986, Frankfurt, σσ. 255-258, καὶ Θεοδώρου Ε., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 316.

41. Δ' Οἰκουμενικῆ Σύνοδος, κανὼν ιε', ἐν Ἀμίλκα Ἀλιδιζάτου, *Οἱ Ἱεροὶ κανόνες καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ νόμοι*, ἐν Ἀθήναις 1949, σ. 54.

42. *Ἀποστολικαὶ Διαταγαί*, βιβλ. ΣΤ', κεφ. ιζ', ἐν Migne PG 1, 957. 6η Ἰουσιτιάνειος Νεαρά, κεφ. ιδ', ἐν R. Schoell - G. Kroll (ἐκδ.), *Corpus juris civilis*, τόμ. 3: *Novellae*, Βερολίνον 1895, σ. 43, καὶ Θεοδώρου Ε., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 317.

43. *Ἀποστολικαὶ Διαταγαί*, ἐνθ' ἄνωτ. 6η Ἰουσιτιάνειος Νεαρά, ἐνθ' ἄνωτ.

44. 48ος Κανὼν τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου «εἰ καὶ ἀξία φανείη, πρὸς τὸ τῆς

καὶ Ἠγούμεναι γυναικείων Μοναστηρίων⁴⁵.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἡλικίαν τῶν διακονισσῶν, κατ' ἀρχὰς αὐταί, συμφώνως πρὸς τὴν ἀποστολικὴν περὶ χηρῶν διάταξιν⁴⁶, ἔπρεπε νὰ ἔχουν ὑπερβῆ τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος⁴⁷.

Ἀργότερον ὁμως, ἐπειδὴ ἐγένοντο ἐξαίρεσεις⁴⁸ καὶ οἱ τομεῖς τῆς διακονικῆς ἐργασίας ἀπῆτουν ἀκμαίας δυνάμεις καὶ ἀρκετὴν εὐκνησίαν καὶ εὐρωστίαν, ἡ Ἐκκλησία «Χάριτι Θεοῦ κραταιότερα γινομένη καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω θαίνουσα» ἐπισήμως περιορίσε τὸ χρονικὸν τοῦτο ὄριον, ἀπαγορεύουσα ἡλικίαν οὐχὶ ἐλάσσονα τῆς τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν⁴⁹.

Εἰς τὸν 40ὸν μάλιστα κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐνθαρρύνονται αἱ εὐσεβεῖς γυναῖκες εἰς τὸ νὰ χειροτονῶνται διακόνισσαι καὶ δικαιολογεῖται τὸ ὄριον τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας⁵⁰.

Αὐταί αἱ διατάξεις παρέμειναν σταθεραὶ καθ' ὅλους τοὺς βυζαντινοὺς αἰῶνας.

Αἱ διακόνισσαι πρέπει νὰ ἔχουν ἀρετὴν, Ἱεραποστολικὸν φρόνημα, πνεῦμα διακονίας πρὸς μίμησιν Χριστοῦ⁵¹, ἀλλὰ καὶ μόρφωσιν, ὥστε ἐπιτυχῶς νὰ ἀνταποκρίνωνται εἰς τὸ κατηχητικὸν τῶν ἔργων⁵².

Ἀκόμη, συμφώνως πρὸς τὰς Ἀποστολικὰς διαταγὰς, ἡ διακόνισσα

διακονίας ἀναδιδάξέσθω ἀξίωμα». Ἄμ. Ἀλιδιζάτου, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 98.

45. Θεοδ. Βαλσαμῶνος, *Ἐρμηνεία εἰς τὸν μὴ' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου*, Migne PG 137,658, καὶ Θεοδώρου Ε., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 317.

46. Α' Τιμ. 5, 9-10.

47. *Codex Theodosianus*, XVI, II: de episcopis et clericis, νόμ. 27, ἔκδ. Mommsen-Mayer 1905, σ. 843.

48. Παράδειγμα τῆς ἁγίας Ὀλυμπιάδος, τὴν ὁποίαν ἂν καὶ πολὺ νέαν, «χῆραν γενομένην..., διάκονον ἐχειροτόνησε Νεκτάριος». Σωζομένου, *Ἐκκλ. Ἱστορία*, Βιβλ. Η', κεφ. Θ', Migne PG 67, 1537.

49. «Διάκονον μὴ χειροτονεῖσθαι γυναῖκα πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα», ἐ' κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου· καὶ «Μῆτε διάκονος πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε χρόνων ἢ διακόνισσα πρὸ τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν χειροτονεῖσθω», ἐ' κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκ. Συνόδου. Ἄμ. Ἀλιδιζάτου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 98, καὶ Θεοδώρου Ε., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 318.

50. «Ὅτι ἡ Πενθέκτη ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος ἤθελε νὰ ἐνθαρρύνῃ τὰς εὐσεβεῖς γυναῖκας εἰς τὸ νὰ χειροτονῶνται διακόνισσαι, εἶναι φανερὸν εἰς τὸν 40ὸν κανόνα αὐτῆς, ὁ ὁποῖος δικαιολογεῖ τὸ ὄριον τοῦ 40οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας ὡς ἐξῆς: "Ἐν γὰρ τῷ θείῳ Ἀποστόλῳ γέγραπται, ἐξήκοντα ἐτῶν τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι χῆραν· οἱ δὲ ἱεροὶ κανόνες τεσσαράκοντα ἐτῶν τὴν διακόνισσαν χειροτονεῖσθαι παραδεδόκασι, τὴν ἐκκλησίαν χάριτι θεῆα κραταιότεραν γινομένην καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω θαίνουσαν ἑωρακότες, καὶ τὸ τῶν πιστῶν πρὸς τὴν τῶν θείων ἐντολῶν τήρησιν πάγιόν τε καὶ ἀσφαλές· ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἄριστα κατανοήσαντες, ἀρτίως διωρισάμεθα, τὴν εὐλογίαν τῆς χάριτος, τῷ μέλλοντι τῶν κατὰ Θεὸν ἀγώνων ἐνάργεσθαι, ὥσπερ τινὰ σφραγίδα ταχέως ἐνημμαινόμενοι, ἐντεῦθεν αὐτὸν πρὸς τὸ μὴ ἐπὶ πολὺ ὀκνεῖν καὶ ἀναδύεσθαι προδιβάζοντες, μᾶλλον μὲν οὖν πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ παρορμῶντες ἐκλογὴν καὶ κατάστασιν», Θεοδώρου Ε., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 318.

51. *Ἀποστολικαὶ Διαταγαί*, βιβλ. Γ', κεφ. ιθ', ἐν Migne PG 1, 801-804.

52. 6η Ἰουστινιανέως Νεαρά, κεφ. ια' καὶ ιδ', ἐν Migne PG 1, 1037-1040. «αἱ διακόνισσαι, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί, νὰ εἶναι τῶν στοιχειωδῶν τουλάχιστον γραμμάτων ἐπιστήμονες».

πρέπει νὰ εἶναι «πραεῖα, ἥσυχος, ἐπεικὴς, ἄκακος, ἀόργητος, μὴ πολὺ-
λαλος, μὴ κραυγασσος, μὴ πολὺγλωσσος, μὴ κατάλαλος, μὴ λεξιθηρος, μὴ
φιλοπράγμων»⁵³.

Αἱ ἐκλεγόμενα γυναιῖκες διὰ τὸ διακονικὸν λειτουργήματα καθιεροῦν-
το ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου, ὁ ὁποῖος καὶ τὰς ἐχειροτόνει διὰ λειτουργικῆς
πράξεως ἀναλόγου ἐκείνης τῆς καθιερώσεως τῶν διακόνων.

Ἦνομάζεται δὲ ἡ πρᾶξις αὕτη «χειροτονία», «χειροθεσία», «χειροτο-
νεῖν», «καθιεροῦν», «ἐπιτιθέναι χεῖρας», «προχειρίζεσθαι».

Ἡ πρᾶξις αὕτη κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας δὲν περιγράφεται,
εὐθὺς ὁμως, ὡς ἐμφανίζεται εἰς τὰς «Ἀποστολικὰς Διαταγὰς»⁵⁴ κ.λπ. κώ-
δικας⁵⁵ καὶ πηγὰς, ἀργότερον εἰς τὰ Εὐχολόγια, πλήρης σειρὰ Τυπικῶν

53. Ἀποστολικὰ Διαταγὰί, βιβλ. Γ', κεφ. ε', Migne PG 1, 768, καὶ Βαρθάρου Χ. Γιαννα-
κοπούλου, περιοδικὸν Ἀνησιχίεις, ἀριθμ. φύλ. 71, σ. 17.

54. Τὴν εὐχὴ ἀπὸ σελίδα 321 τοῦ Θεοδώρου Ε. μετὰ τὴν ὑποσημείωσίν τῆς.

55. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρονται: α) «εὐχὴ ἐπὶ χειροτονία διακονίσεως» ἐν τῷ κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἡ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος γραφέντι Βαρθερινῷ κώδικι καὶ τῷ Βησσαριανῷ κώδικι (Κρυπτοφέρρης) γραφέντι τῷ Θ' ἢ Ι' αἰῶν. (Θεοδώρου Ε., ἐνθ' ἀνωτ., σσ. 326, 327, & 328). «Μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν καὶ ἀνοιγῆναι τὰς θύρας πρὶν ἢ εἰπεῖν τὸν διάκονον· Πάντων τῶν ἁγίων, προσφέρεται ἡ μέλλουσα χειροτονεῖσθαι τῷ ἀρχιερεῖ καὶ ἐκφωνῶν τὸ, Ἡ θεία Χάρις, κλινοῦσης αὐτῆς τὴν κεφαλὴν, ἐπιτίθει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ ποιῶν σταυροὺς τρεῖς ἐπέυχεται ταῦτα. “Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ Παντοδύναμος, ὁ διὰ τῆς ἐκ Παρθένου κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς Σου υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἁγιάσας τὸ θῆλυ· καὶ οὐκ ἀνδράσι μόνον ἀλλὰ καὶ ταῖς γυναῖξι δωρησάμενος τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου Σου Πνεύματος· Αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ἔπιδε ἐπὶ τὴν δούλην Σου ταύτην· καὶ προσκάλεσον αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας Σου, καὶ κατάπεμψον αὐτῇ τὴν πλουσίαν δωρεάν τοῦ ἁγίου Σου Πνεύματος· διαφύλαξον αὐτὴν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Σου πίστει, ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ κατὰ τὸ Σοὶ εὐάρεστον τὴν ἑαυτῆς λειτουργίαν διὰ παντὸς ἐκπληροῦσαν. Ὅτι πρέπει Σοι... ἀμήν”. Καὶ μετὰ τὸ ἀμήν ποιεῖ εἰς τῶν διακόνων εὐχὴν οὕτως:

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἦπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ εὐσταθείας τοῦ σύμπαντος κόσμου· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ἦπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου· τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ἦπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (τοῦ δεῖνος), ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ· τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἦπὲρ τῆς νῦν προχειριζομένης διακονίσεως (τῆσδε) καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς· τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

ἮὍπως ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἄσπιλον καὶ ἀμόμητον αὐτῇ τὴν διακονίαν χαρίσῃται· τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἦπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν.

Ἦπὲρ τοῦ ὀυσηθῆναι ἡμᾶς.

Ἀντιλαβοῦ σῶσον.

Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι ταύτην τὴν εὐχὴν ὑπὸ τοῦ διακόνου, ἔχον ὁμοίως τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς χειροτονουμένης ὁ Ἐπίσκοπος, ἐπέυχεται οὕτως.

“Δέσποτα Κύριε, ὁ μὴδὲ γυναικας ἀναθεμένους ἑαυτὰς καὶ βουλευθείσας καθ' ὃ προσῆκε λειτουργεῖν τοῖς ἁγίοις οἴκοις Σου ἀποβαλόμενος, ἀλλὰ ταύτας ἐν τάξει λειτουργῶν προσδεξάμενος· δώρησαι τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Σου Πνεύματος καὶ τῇ δούλῃ Σου ταύτῃ, βουλευθείσῃ ἀναθεῖναι Σοὶ ἑαυτήν, καὶ τὴν διακονίας ἀποπληρῶσαι χάριν, ὡς ἔδωκας χάριν τῆς διακονίας Σου Φοῖβῃ, ἣν ἐκάλεσας εἰς ἔργον τῆς λειτουργίας· παράσχον δὲ αὐτῇ ὁ Θεός, ἀκατακρίτως προσκαρτερεῖν τοῖς ἁγίοις ναοῖς Σου, ἐπιμελεῖσθαι τῆς οἰκείας πολιτείας, σω-

χειροτονίας τῶν διαφόρων τάξεων τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, περιλαμβάνεται καὶ αὕτη μεταξὺ αὐτῶν καὶ λαμβάνει, προϊόντος τοῦ χρόνου, πανηγυρικὸν χαρακτήρα.

φροσύνης δὲ μάλιστα, καὶ τελείαν ἀπόδειξον δούλην Σου· ἵνα καὶ αὕτη, παραστῶσα τῷ δήματι τοῦ Χριστοῦ, ἄξιον τῆς ἀγαθῆς πολιτείας ἀπολήψῃται τὸν μισθόν. Ἐλέει καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς Σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητός εἶ· καὶ τὰ ἐξῆς».

Καὶ μετὰ τὸ ἄμην, περιτίθεισι τῷ τραχήλῳ αὐτῆς ὑποκάτωθεν τοῦ μαφωρίου τὸ διακονικὸν ὠράριον, φέρον ἐμπροσθεν τὰς δύο ἀρχάς· καὶ τότε ὁ ἐν τῷ ἄμβωνι διάκονος λέγει Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες καὶ τὰ λοιπά.

Μετὰ (δέ) τὸ μεταλαβεῖν αὐτὴν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ ἁγίου αἵματος, ἐπιδίδων αὐτῇ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τὸ ἅγιον ποτήριον· ὅπερ δεχομένη ἀποτίθεται τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ».

β) «Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονία διακονίσης» κατὰ τὸν κώδικα τῆς βιβλιοθήκης Σινᾶ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα (Θεοδώρου Ε., ἔνθ' ἄνωτ., σσ. 328, 329). «Μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἀναφορὰν καὶ ἀνοίγηται τὰς θύρας προσφέρεται ἡ μέλλουσα χειροτονεῖσθαι, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐκφωνεῖ τὸ “Ἡ θεία χάρις”, κλινούσης αὐτῆς τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπιτίθεισι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ ποιῶν σταυροῦς τρεῖς ἐπεύχεται. “Ὁ Θεός, ὁ ἅγιος καὶ παντοδύναμος...” (ὡς ἐν τοῖς κώδιξι Β καὶ Κ). Καὶ μετὰ τὸ Ἀμὴν, ποιεῖ εἰς τῶν διακόνων εὐχὴν καὶ ἐν τῷ γενέσθαι ταύτην, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, ἐπεύχεται οὕτως: “Δέσποτα Κύριε, ὁ μηδὲ γυναῖκας ἀναθεμένας ἑαυτάς...” (ὡς ἐν τοῖς κώδιξι Β καὶ Κ)».

γ) «Τάξις ἐπὶ χειροτονία διακονίσης» κατὰ τοὺς κώδικας Παρισίων τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν ΙΒ' - ΙΔ' αἰῶνος (Θεοδώρου Ε., ἔνθ' ἄνωτ., σσ. 329, 330).

«Τάξιν γινομένην ἐπὶ χειροτονία διακονίσης, ἥτις ὀφείλει εἶναι μ' (= τεσσαράκοντα) χρόνων, παρθένος ἀγνὴ καί, κατὰ τὸ νῦν κρατοῦν, μονάζουσα μεγαλοσχήμων, κεκαρμένη τε κοσμίως, καὶ εἰς τοσοῦτον διὰ τῆς ἐπανθούσης αὐτῆ ἀρετῆς ἀνηγμένη εἰς ὕψος, ὡς ἀμιλλᾶσθαι κατὰ γε τοῦτο τοῖς ἀληθῶς ἀνδράσι, κἀντεῦθεν ἀξιοῦσθαι καὶ τῆς τοσαύτης τιμῆς. *Τελεῖται τοῖνον καὶ ἐπὶ ταύτη πάντα, ὅσα καὶ ἐπὶ τοῖς διακόνους, ὀλίγων τινῶν γινομένων ἐνηλλαγμένως* προσάγεται γὰρ τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ μαφωρίῳ καλυπτομένη τὴν κάραν, οὗ τὰ ἀμφότερα ἄκρα ἐμπροσθεν ἀπῆρῶνται, καὶ μετὰ τὸ ρηθῆναι. “Ἡ Θεία Χάρις”, οὗ κλίνει γόνυ, καθάπερ ὁ διάκονος, ἀλλὰ μόνην τὴν κάραν, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς σφραγίζων ταύτην τρεῖς καὶ ἔχων ἐπιχειμένην αὐτῇ τὴν χεῖρα εὐχεται οὕτως. Ὁ διάκονος· Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. “Ὁ Θεός, ὁ ἅγιος καὶ παντοδύναμος...” (ὡς ἐν τοῖς κώδιξι Β καὶ Κ). Καὶ λεγομένων τῶν διακονικῶν, ἃ λέγεται καὶ ἐπὶ τοῖς διακόνους, ὁ ἀρχιερεὺς, ἔχων ὡσαύτως τῇ τῆς χειροτονουμένης κορυφῇ τὴν χεῖρα ἐπιχειμένην, εὐχεται οὕτως: “Δέσποτα Κύριε, ὁ μηδὲ γυναῖκας ἀναθεμένας ἑαυτάς καὶ δουληθείας...” (ὡς ἐν τοῖς κώδιξι Β καὶ Κ). Καὶ μετὰ τὸ Ἀμὴν περιτίθεισι τῷ τραχήλῳ ταύτης ὑποκάτωθεν τοῦ μαφωρίου τὸ διακονικὸν ὠράριον, φέρον εἰς τὸ ἐμπροσθεν τὰς δύο ἀρχάς, καὶ οὕτως ὁ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος διάκονος λέγει τὸ Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες. Κατὰ δὲ τὸν τῆς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων καιρὸν, κοινωνεῖ μὲν τοῦ θείου σώματος καὶ αἵματος μετὰ τοὺς διακόνους, λαμβάνουσα δὲ τὸ ποτήριον ἐκ τῶν τοῦ ἀρχιερέως χειρῶν οὐδενὶ μεταδίδωσι, ἀλλ' εὐθὺς ἐπιτίθειν αὐτὸ τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ. Ἐπληρώθη ἡ χειροτονία τῆς διακονίσης».

δ) «Τάξις χειροτονία διακονίσης» κατὰ τὸν *Ματθαῖον Βλάσταριν ΙΓ' αἰῶνος* (βλέπετε Θεοδώρου Ε., ἔνθ' ἄνωτ., σσ. 330, 329).

ε) *Χειροτονικὸν τοῦ Εἰληταρίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ξενοφώντος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ΙΔ' αἰῶνος* (βλέπετε Θεοδώρου Ε., ἔνθ. ἄνωτ., σσ. 331).

στ) *Νεστοριανὴ Ordo Mulierum diaconissarum* εὐρεθεῖσα ἐν Συριακῷ χειρογράφῳ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. (Θεοδώρου Ε., ἔνθ. ἄνωτ., σσ. 332 & 333).

ζ) Ἡ ἐν τῇ Δύσει διαμορφωθείσα *Ordo ad diaconam faciendam*, κατὰ τὴν συλλογὴν *Ordo Romanus* τοῦ Θ' - ΙΑ' αἰῶνος καὶ τὸν *Codex engelbergensis* τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. (Θεοδώρου Ε., ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 333, 334, 335 ἕως παρ. 4).

Ἡ προσεκτικὴ μελέτη τῶν χειροτονικῶν τούτων εὐχῶν, ἀπὸ εἰδολογικῆς καὶ καθ' ἕλλην ἐπόψεως, ὀδηγεῖ εἰς τὰ κάτωθι πορίσματα.

α) Ὅλοι αἱ διατάξεις συμφωνοῦν ἀπολύτως καθ' ἕλλην, διαφέρουν κατὰ τι γλωσσικῶς καὶ φραστικῶς, ἐνῶ ἀπέχουν μεταξὺ των τοπικῶς καὶ χρονικῶς.

β) Ἡ χειροτονία τῆς διακονίσης ἔχει ἀπόλυτον εἰδολογικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰς χειροτονίας τῶν τάξεων τοῦ ἀνωτέρου Κλήρου, διότι τελεῖται ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ Βήματος, ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Θείας Λειτουργίας, μάλιστα μετὰ τὴν ἁγίαν ἀναφοράν, ἀλλὰ καὶ «ἐπὶ προηγιασμένων», μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ἀπόθεσιν τῶν τιμίων δώρων τῆς μεγάλης εισόδου.

Ἡ πρὸς χειροτονίαν προσήγето εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, ἐχειροτόνει αὐτὴν ὁ Ἐπίσκοπος δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, ἀπαγγέλλων οὐχὶ μίαν, ὡς συμβαίνει κατὰ τὰς κατωτέρας χειροθεσίας, ἀλλὰ δύο εὐχάς, μετὰ τὴν προεξαγγελομένην ἐκφώνησιν: «Ἡ Θεία Χάρις ...», γνωρίσματα τῆς χειροτονίας τῶν ἀνωτέρων Κληρικῶν. Ὡσαύτως, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰς χειροτονίας τῶν ἀνωτέρων Κληρικῶν, ὅπου, μετὰ τὴν πρώτην εὐχὴν, λειτουργὸς ἔχων τὸν ἴδιον μὲ τὸν χειροτονούμενον βαθμὸν, παρεμβαίνει ἀπαγγέλλων τὰ εἰρηνικά, ἐδῶ τὰ εἰρηνικά ἀπαγγέλλει ὁ ἰσόβαθος τῆς διακονίσης διάκονος.

Ἐπὶ τῆς χειροτονίας τοῦ διακονοῦ, ὁ χειροτονούμενος διάκονος κλίνει τὸ δεξιὸν γόνυ καὶ στηριζέει τὸ μέτωπόν του εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, ἐνῶ ἡ διακόνισσα ἴσταται. Ἡ διακόνισσα περιβάλλεται, ὅπως καὶ ὁ διάκονος, ὠράριον, φέρει ὅμως τοῦτο κάτωθεν τοῦ μαφωρίου, μετὰ τῶν δύο ἀρχῶν αὐτοῦ ἔμπροσθεν.

Κατὰ τὴν ὥραν τῆς Θείας Κοινωνίας κοινωνεῖ ὡς ὁ διάκονος, ἀλλ' «οὐδενὶ μεταδίδωσι» τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν. Δι' αὐτὸ «ἐπιτίθησιν αὐτὸ (τὸ ἅγιον Ποτήριον) τῇ ἁγίᾳ Τραπέζῃ».

Εἰς τὴν Δύσιν ἡ χειροτονία τῶν διακονισσῶν συνεδέετο μετ' εἰδικῆς Θείας Λειτουργίας, κατὰ δὲ τὴν χειροτονίαν, πλὴν τοῦ ὠραρίου, παρεδίδετο εἰς τὰς χειροτονουμένας δακτύλιος καὶ στέφανος ἐξ ἀνθέων⁵⁶.

6. Ὁ Μητροπολίτης Πενταπόλεως ἅγιος Νεκτάριος, τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, καὶ τὸ θέμα τῆς χειροτονίας γυναικῶν.

Ἡ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀναβίωσις τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν ἀνήκει εἰς τὸν ἅγιον Νεκτάριον.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, ἁγία μορφή καὶ ἐξέχουσα Προσωπικότης τοῦ 20οῦ αἰ., Ἐπίσκοπος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ἀνὴρ σοφός, πε-

56. Θεοδώρου Ε , Ἡ «χειροτονία» ἢ «χειροθεσία» τῶν διακονισσῶν, ἐν Ἀθήναις 1954, σσ. 63-65.

πνυμένους, με̄ περισπούδαστον παιδείαν θεολογικήν, ἐμβριθῆς ἱστορικοκανονικός ἐπιστήμων καὶ ἐρευνητῆς ἀπεπέμφθη, ὡς γνωστόν, ἐξ Ἀλεξανδρείας ἐκ φθόνου καὶ μεταβάς εις Ἀθήνας ἐξήσκησεν τὴν ἐπιστημονικὴν Του θεολογικὴν ῥοπήν καὶ διάθεσιν ὡς πρώην Πενταπόλεως ἐρευνήσας ἱκανῶς καὶ συγγράψας πάμπολλα ἱστορικοκανονικά, ποιμαντικά καὶ δογματικά διβλίια καὶ πονήματα. Ἄπαντα ταῦτα τυγχάνουν συγγραφαίαν ἐνδιαφέρουσαι καὶ πρωτοπόροι διὰ τὴν ἐποχὴν Του.

Ὡς ἱστορικοκανονικός Θεολόγος, λοιπόν, ἐγνώριζεν πολὺ καλῶς τὸ ἱστορικοκανονικὸν καὶ λειτουργιολογικὸν θέμα τῆς χειροτονίας Διακονισσῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, δηλ. ὅσα προανεφέρθησαν ὑφ' ἡμῶν εις τὸ προηγούμενον Κεφ. 5, διὸ καὶ ὅτε παρέστη ἀνάγκη εις τὴν νεοπαγῆ Μονὴν Του ἐν Αἰγίνῃ διὰ τὴν διακονίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐπρεπειᾶς καὶ ὑπηρεσίας ἐν τῷ Ναῶ δὲν ἐδίστασεν νὰ ἐνεργοποιήσῃ τὴν ὑπνώσαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ νὰ χειροτονήσῃ Διακονίσσας.

Τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐπενέφερον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡς πεφωτισμένος Ποιμὴν καὶ Ἐκκλησιαστικός ἀνὴρ, ὅχι διότι κάτι τέτοιον παρέλαβεν ἐκ παραδόσεως ἐκ τοῦ παλαιφάτου σελτοῦ Πατριαρχείου μας, ἐξ οὗ προήρχετο, ἀλλ' ἐπειδὴ, ὡς ἐπεσημάναμεν ἤδη, ἐκ τῶν μελετῶν καὶ ἐρευνῶν Του περὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν Λειτουργικὴν ἐγνώρισεν τὴν ἀκριβῆ ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν, ἣτις εἶχεν περιπέσει εις ἀχρησίαν. Οὐδεμία δέ, οὐδαμοῦ φαίνεται ἢ μαρτυρεῖται ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς Πατριαρχεῖῳ Ἀλεξανδρείας πρᾶξις χειροτονίας Γυναικῶν διακονισσῶν.

Οἱ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου χειροτονηθεῖσαι διακόνισσαι ἔφερον διακονικὸν ὠράριον, ἐθυμιάζαν, ἐκοσμοῦσαν τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λειτουργοῦ ἀνεγίνωσκον ἐν ταῖς ἀκολουθίαις τὰς εὐαγγελικὰς περικοπὰς καὶ μετέδιδον τὰ προηγιασμένα τίμιμα δῶρα εις τὰς ἀσθενούσας μοναχάς⁵⁷.

Καίτοι ἡ πρᾶξις αὐτῆ τοῦ ἁγίου ἦτο καθ' ὅλα σύμφωνος τῇ μακροαῖων ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει τῆς Ἐκκλησίας προεκάλεσε τὴν ἐπίσημον ἀντίδρασιν τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Θεοκλήτου καὶ ἐξηνάγκασε τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον νὰ ἀπολογηθῆ γραπτῶς⁵⁸ διὰ μίαν πρᾶξιν εὐρισκομένην ἀπολύτως ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ πρακτικῆς.

Ἀπολογούμενος, λοιπόν, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος γράφει πρὸς τὴν Σύνο-

57. Θεοδώρου Ε., «Ο θεσμός των διακονισσών κατά την Ορθόδοξον παράδοσιν και τον ἅγιον Νεκτᾶριον», *Πρακτικά Διορθόδοξου Μοναστικοῦ Συνεδρίου Ἐπὶ τῇ Ἐκατοπενηκονταετηρίδι (1846-1996) ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ ἁγίου Νεκταρίου* (Αἰγίνα 9-11 Σεπτεμβρίου 1996), *Ο γυναικεῖος μοναχισμὸς καὶ ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος*, ἔκδ. Ι. Μ. Ἁγ. Νεκταρίου Αἰγίνης, Ἀθῆναι 1998.

58. Ἐγκαλεῖται ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἀπὸ τὸν Ἀθηνῶν Θεόκλητον μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ διὰ τὸ: «... ε) ἐν ὄντως ἐπικουροῦσιν ἐν τῇ Θεῇ Λειτουργίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς Ἀκολουθίαις γυναικες καθωρισμένας, φέρουσαι τὰ ὡς εἴρηται ἀνωτέρω ἱερά ἄμφια, καὶ ποία ἢ ὑπ' αὐτῶν τελουμένη ὑπηρεσία...». Δημητράκοπουλου Σ., *Ο ἅγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως*, σ. 275.

δον τῶν Ἀθηνῶν τὰ ἐξῆς: «Περὶ τῶν ὑποδιακονιστῶν γνωρίζω, ὅτι καὶ αὐταὶ κυρίως εἶναι νεωκόροι τοῦ ἱεροῦ. Ἡ περιβολὴ ἐγένετο κατὰ τὸν τύπον τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν πόλεων περιβαλλομένων ἱερὰ ἄμφια ἀναγνωστῶν. Τὰ ὑπομάνικα ἐπετράπησαν διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους. Ἐπειδὴ ἐν γυναικείᾳ μονῇ δὲν ὑπάρχουσι διάκονοι, ἐν δὲ τῇ εἰρημένη οὔτε ἱερεῖς, ἐγὼ δὲ οὔτε δύναμαι νὰ φροντίζω περὶ τῆς καθαριότητος τοῦ ναοῦ, οὔτε πάντοτε νὰ διαμένω νεωκορῶν ἐν τῷ ναῷ, ἔχει δὲ ἀπόλυτον ἀνάγκη τὸ ἱερὸν τεταγμένων προσώπων, ὅπως καθαρίζωσι τὰ ἱερὰ σκεύη, ἀλλάσσωσι τὰ καλύμματα καὶ τὰς σινδόνας τῆς Ἁγίας Τραπέζης, μετακινῶσι τὸ Ἅγιον Ἄρτοφόριον καὶ ποιῶσιν πᾶσαν ἐργασίαν τοῦ νεωκόρου ἐν τῷ ἱερῷ, ἐθεώρησα νὰ τάξω δύο, ἵνα ἐναλλάξ τελῶσι τὴν διακονίαν τοῦ ἱεροῦ. Ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκη μεταφέρωσι εἰς τὰς ἀσθενούσας βαρέως ἀδελφὰς τὴν Ἁγίαν Εὐχαριστίαν ἐντὸς μικροῦ Ποτηρίου διὰ τὴν ἀνάγκη ταύτην κατασκευασθέντος. Πλὴν τῆς κατ' ἀνάγκη ἐξαιρέσεως ταύτης κατὰ τὰ λοιπὰ εἰσὶ νεωκόροι»⁵⁹.

6. Ἐπίλογος.

Ἡ δημοσία συζήτησις διὰ τὴν χειροτονίαν τῶν γυναικῶν ὁμοιάζει νὰ εἶναι ἐπαρχιώτικη, βαθύτατα σημαδεμένη ἀπὸ τὸν Δυτικὸν ἐγκεντριισμόν καὶ τὴν αὐτάρκειαν, ἐξ αἰτίας μᾶς ἀφελοῦς, σχεδὸν παιδικῆς πεποθησῆως, ὅτι κάθε «τάσις» εἰς τὸν Δυτικὸν Πολιτισμὸν δικαιώνει μίαν ριζικὴν ἐπανεξέτασιν ὁλοκλήρου τῆς Χριστιανικῆς Παραδόσεως.

Ἡ ἰδέα τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν, ὅπως ἐμφανίζεται καὶ συζητεῖται σήμερον, εἶναι ἀποτέλεσμα πολλῶν συγχύσεων καὶ ἀπλοποιήσεων. Ἄν ἡ ρίζα τῆς εἶναι ἡ ὑποταγὴ εἰς τὸν «πολιτισμόν», ὁ τρόπος ἀνάπτυξώς τῆς διαμορφώνεται ἀπὸ μίαν ὑποταγὴν εἰς τὸν «κληρικαλισμόν». Κατέχεται ἀπὸ τὴν παλαιὰν «κληρικαλικὴν» ἄποψιν περὶ Ἐκκλησίας καὶ τὸν σύμφυτον μὲ αὐτὴν διπλὸν «ὑποβιδασμόν»: ἀφ' ἑνὸς τὸν ὑποβιδασμόν τῆς Ἐκκλησίας εἰς «δομὴν ἐξουσιαστικὴν» καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν παράθεσιν τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐξουσίας εἰς χεῖρας τοῦ Κλήρου. Ἐχομεν κατ' ἀντιδιαστολὴν καὶ μεταγραφὴν τῆς κοσμικῆς πραγματικότητος τὴν ὑποτιθεμένην «κατωτερότητα» τῶν γυναικῶν ἐντὸς τῆς κοσμικῆς δομῆς τῆς ἐξουσίας, τὸν ἀποκλεισμόν τῶν γυναικῶν ἐκ τῆς ἱερωσύνης ὡς δομικὸν στοιχεῖον τῆς στηρίξεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς δομῆς τῆς ἐξουσίας. Ἄρα, εἰς τὴν «ἀπελευθέρωσιν τῶν γυναικῶν» εἰς τὴν κοσμικὴν κοινωνίαν ἀντιστοιχεῖ ἡ «ἐκκλησιαστικὴ τῶν ἀπελευθέρωσις», τ.ἔ. ἡ χειροτονία τῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Συνεπῶς, ἡ ἀποκρυσταλλωμένη θέσις τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας περὶ τὴν χειροτονίαν καὶ τὴν ἱερωσύνην τῶν γυναικῶν τυγχάνει, ὡς εἶναι

59. Δημητρακόπουλου Σ., *Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως. Ἡ πρώτη αγία μορφή των καιρῶν μας*, Αθήνα 2000, σσ. 273-278.

φυσικὸν ταυτόσημος, σύμφωνος καὶ συντονισμένη πρὸς τὴν παραδεδεδεγμένην ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικὴν ὁμολογίαν περὶ τοῦ θέματος τούτου: «... Ἡ χειροτονία τῶν γυναικῶν στὴν ἱερωσύνη εἶναι γιὰ μᾶς ἰσοδύναμη μὲ ἓναν ῥιζικὸ καὶ ἀνεπανόρθωτο ἀκρωτηριασμὸ ὁλόκληρης τῆς πίστεως, μὲ τὴν ἀπόριψη ὁλόκληρης τῆς ἁγίας Γραφῆς»⁶⁰. Εἰς τὴν φράσιν αὐτὴν τοῦ μεγάλου Ρώσου θεολόγου τῆς Διασποράς, π. Ἀλεξάνδρου Σμέμαν συνοψίζεται ἡ τοποθέτησις τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ἀναφυέντος ἐσχάτως θέματος τῆς εἰσόδου τῶν γυναικῶν εἰς τὸν χῶρον τῆς μυστηριακῆς-εἰδικῆς ἱερωσύνης.

Ἡ θέσις αὕτη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν συμπτυκνοῦται καὶ κωδικοποιεῖται εἰς τὰ ἑξῆς σημεῖα:

1. Ἡ «θεσμικὴ» ἱερωσύνη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ἔχει καμμίαν «ὄντολογία» καθ' ἑαυτήν. Ὑπάρχει μόνον διὰ τὸ νὰ κάμῃ τὸν Ἰδιὸν τὸν Χριστὸν παρόντα εἰς τὴν Σύναξιν τῶν πιστῶν, ἔχει τὸ νὰ κάμῃ τὴν Ἰδικὴν Του μοναδικὴν ἱερωσύνην καὶ μὲ τὴν Ἰδικὴν Του μοναδικὴν Θυσίαν πηγὴν τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ μὲ ἀπόκτησιν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἄν ὁ κομιστὴς τῆς τοιαύτης Χάριτος καὶ ὁ φέρων τὸν εἰκονισμὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκπληρωτὴς αὐτῆς τῆς μοναδικῆς ἐν Χριστῷ ἱερωσύνης εἶναι ἄνδρας καὶ ὄχι γυναῖκα, εἶναι ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ἄνδρας καὶ ὄχι γυναῖκα, ὁ Ὅποῖος Χριστὸς εἶναι ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων⁶¹ ὁ «πρῶτον ἐνώσας ἡμῖν ἑαυτοῖς ἐν ἑαυτῷ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς κατὰ τὸ ἄρρεν καὶ θῆλυ διαφορᾶς»⁶².
2. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ψάχνει τὸ νὰ στηρίξῃ τὴν ἐν λόγῳ ὑπόθεσιν δογματικῶς ἢ θεολογικῶς, ἀφοῦ αὕτη τυγχάνει λελυμένη καὶ δεδομένη, ἅπασι παραδοθεῖσα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πίστιν καὶ ζωὴν. Ἡ ὑπόθεσις ἔχει παραδοθῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἄρα ἔχει λυθῆ ἐκκλησιαστικῶς καὶ συνεπῶς θεολογικῶς, διότι ἡ Παράδοσις εἶναι τὸ εὐρύτατον περιέχον τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοσυνειδησίας μὲ περιεχόμενα τὴν τε Ἁγίαν Γραφήν, τὰς προφορικὰς παραδόσεις, τὴν λατρείαν, τὴν θεολογίαν, τὴν ὑμολογίαν, τὴν κατήχησιν, τὴν λειτουργικὴν, τὸ τυπικόν, τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν καὶ πράξιν. Καὶ ταῦτα διότι: «... ἡ Παράδοσις περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ ἅπασαν τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, τοσοῦτον ὥστε καὶ αὕτη ἡ Ἁγία Γραφή νὰ ἐμφανίζεται μόνον ὡς μία τῶν μορφῶν αὐτῆς. Ἐκ τούτου ἐπεται ὅτι: Ἐὰν ἡ Ἐκκλησία ἐστρεφεῖτο τῆς Παραδόσεως Αὐτῆς, θὰ ἔπαυε νὰ εἶναι ὅ,τι εἶναι, διότι

60. Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, «Ἡ χειροτονία τῶν γυναικῶν», περ. *Σύναξις* 36 (1990), σσ. 47-52.

61. Πρβλ. Ἐδρ. 6,20 καὶ 7 1-17.

62. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Migne PG* 91, 1249.

ἡ διακονία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι διακονία Πνεύματος “ἐγγεγραμμένη οὐ μέλανι, ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζώντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλὰ ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίνας” (Β΄ Κορ. γ΄ 3)»⁶³.

3. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐδίστασε διὰ εἰδικὰς λειτουργικὰς ἀνάγκας (μέριμναν εὐπρεπείας, καθαριότητος καὶ κοσμοτήτος τοῦ ἱεροῦ Βήματος, ἅψις ἱερῶν λυχινῶν τῆς ἀγίας Τραπέξης, ἀνάγνωσις διβλικῶν περικοπῶν, μετάδοσις θείας Κοινωνίας εἰς γυναῖκας καὶ παιδιά καὶ εἰς ἐτοιμοθανάτους, μεταθανάτιος φροντίς κεκοιμημένων γυναικῶν-μοναζουσῶν, ἄλειψις δι’ ἐλαίου τῶν πρὸς τὸ βάπτισμα προσερχομένων γυναικῶν, αἱ δὲ Ἠγούμεναι-Διακόνισσαι δύναται νὰ προϊστάνται τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν ἐλλείπει ἱερέως⁶⁴) νὰ μεταδώσῃ εἰδικὸν χάρισμα χειροτονοῦσα κατὰ τὴν μακροαἰώνον ἱστορίαν αὐτῆς γυναῖκας Διακονίσσας.
4. Τὸ παλαίφατον Πατριαρχεῖον ἡμῶν δὲν διετήρησε τὴν παλαιὰν ὡς ἄνω ἐκκλησιαστικὴν προᾶξιν τῆς χειροτονίας γυναικῶν Διακονισσῶν, παρ’ ὅλα ταῦτα ὁ ἐκ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Θρόνου προερχόμενος ἅγιος Νεκτᾶριος, Μητροπολίτης Πενταπόλεως, ἐπανέφερε πρῶτος αὐτὸς τὸν θεσμὸν τῶν Διακονισσῶν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἱ.
5. Ἐναπόκειται πλέον εἰς τὴν σοφὴν οἰακοστροφίαν καὶ τὴν διακριτικὴν σύνεσιν τοῦ Μακαριωτάτου Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ.κ. Θεοδώρου καὶ τῆς περὶ Αὐτὸν Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἡ ἀπόφασις περὶ ἐνεργοποίησεως τοῦ θεσμοῦ τῶν Διακονισσῶν εἰς τὰς τοπικὰς ἱεραποστολικὰς Ἐκκλησίας τοῦ ἡμετέρου Πατριαρχείου καθ’ ἅπασαν τὴν Ἀφρικὴν, δεδομένων καὶ γνωστῶν οὐσῶν τῶν πολλαπλῶν ἐκκλησιαστικῶν, λειτουργικῶν, κοινωνικῶν καὶ κατηχητικῶν ἀναγκῶν.

Ἐν κατακλείδι, «ἡ ἱερωσύνη εἶναι τοῦ Χριστοῦ. Δὲν εἶναι τῶν ἀνδρῶν οὔτε τῶν γυναικῶν. Ἡ “θεσμικὴ” ἱερωσύνη τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔχει ὄντοτητα ἀπὸ μόνῃ της. Καὶ ἂν ὁ φορέας, ἡ εἰκόνα τῆς μοναδικῆς ἱερωσύνης εἶναι ἄνδρας καὶ ὄχι γυναῖκα, εἶναι γιὰτὸ ὁ Χριστὸς εἶναι ἄνδρας καὶ ὄχι γυναῖκα»⁶⁵.

63. Ἀρχιμ. Σοφρονίου Σαχάρωφ, Ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρομοῦ, Ἔσσεξ Ἀγγλίας, 1995, σ. 108.

64. Πρὸβλ. Θεοδώρου Ε., «Ο θεσμός των διακονισσῶν κατὰ τὴν Ορθόδοξον παράδοσιν καὶ τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον», Πρακτικὰ Διορθοδόξου Μοναστικοῦ..., ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 227.

65. Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, ἐνθ’ ἄνωτ.